

HOME I PERSONA

La paraula "humà" etimològicament prové de "humus" (que en llatí significa: "la terra que es pot llaurar i conrear"). L'home és, doncs, "el nascut de la terra" i la significació d'aquesta metàfora caldria no perdre-la de petja en el context de la crisi ecològica: en destruir la terra, els humans destrueixen el seu origen nadiu.

En antropologia filosòfica hom distingeix sovint "home" (o "humà") de "persona":

?? **"Home"**, modernament la paraula ha pres un sentit purament descriptiu, biològic; hom no pot deixar de ser "humà" per una pura raó genètica. Hem nascut humans, i això ens constitueix. Tècnicament seria millor usar el mot "humà" per evitar la confusió amb "home" (com a sexe). L'humà ha de ser autosubsistent i en aquest sentit un fetus encara no és humà –i menys encara no és "persona", perquè no podria viure per si mateix.

?? **"Persona"** (en llatí "màscara tràgica") és, però, un mot de significació més complexa. Amb el mot "Persona" volem significar allò que ens fem a través de les nostres accions i omissions, a través del nostre ambient i de la nostra educació. Persona no és un "ser", sinó un "esdevenir"; i "esdevenir" significa: "arribar a ser", "fer-se", "tornar-se" i "convertir-se en...". "Persona" és projecte en el sentit que té capacitat no tan sols d'autosubsistència sinó de desenvolupament i de millora. La persona és una construcció o, com es diu de vegades, és una "biografia amb sentit".

La idea de "persona" arranca en la consciència que l'home no és un animal com tots els altres sinó un "animal racional" i que la raó no és una dada immediata sinó una construcció, un "fer-se" que no s'atura al llarg del temps. "Apersonar-se" és el mot català amb què s'expressa que un infant creix i es fa adult. En aquest sentit "persona" vol dir creixement, treball i competència (en els dos sentits del mot: en tant que ser "competent" i "competidor"). A la persona s'hi arriba bàsicament per l'educació i per comparació d'experiències diverses.

És habitual fer derivar el mot "persona" del llatí "persona", la màscara tràgica, que per-sona, és a dir, que es feia sonar a través d'un tub posat a l'interior. Aquest mot seria la traducció del concepte grec de "prosopon", tal com el presenta Aulus Geli a *Les nits àtiques* V. 7. Però és possible que aquesta etimologia sigui tardana i, de fet, va ser recollida fonamentalment pels estoics.

Un altre autor grec i Pare de l'Església Cristiana, Atanasi d'Alexandria, fou qui fixà el significat més habitual del mot. Atanasi considera les següents significacions de persona – prosopon:

?? **La màscara teatral**, que usen certs personatges per tal d'amagar les seves intencions.

?? **El rostre**, especialment en situacions en què dues persones es troben cara a cara

?? **El rostre diví** (*prosopon tou Theou*) que és també el Verb (logos) i l'Unigènit (en tant que "posopon" del Pare).

En el seu text *Orationes contra Arianos*, Atanasi diu també que per tal d'interpretar un text cal distingir: **to prosopon** (qui parla) **to pragmata** (la acció que hom fa) i **ton kairon** (el moment en què es fa). "Persona" és així el subjecte narratiu de les accions.

Ser persona significa, d'ençà de la reflexió cristiana sobre el tema, una determinada manera de "fer" les coses, una manera de protagonitzar el propi mode de viure i actuar. En conseqüència, el concepte de persona significa un progrés respecte a la idea grega de destí. Mentre el destí era cec i inevitable, purament aleatori, la persona, precisament perquè en el concepte s'implica la idea d'un "rostre", està oberta a la individualitat i a la responsabilitat sobre els seus actes.

Per al cristianisme, la "persona" en grau eminent només podia ser Déu-Pare que es mostrava al món a través de la màscara (o "per boca de" / "ek prosopon tou theou") del seu fill Jesucrist. Fins molt més tard, concretament fins quan Boeci a l'Edat Mitjana no designi la persona com a *rationalis naturae individua substantia*, no es vincularà la persona amb l'aspecte intel·lectual o mental.

La teologia escolàstica cristiana desenvoluparà ulteriorment aquest concepte: Sant Tomàs d'Aquino a la *SUMMA TEOLÒGICA*, reeixirà a trobar la fórmula més completa, en definir la persona com a "ésser de naturalesa racional i de relació subsistent".

En la definició tomista de persona destaquen dos elements:

1.- El de la **subsistència**: La persona és un ésser singular subsistent: això és, un individu (in-divisible, doncs) concret, singular, determinat, autònom, independent i intransferible. Tomàs especifica que el nom d'individu s'inclou en la definició de persona per a designar el mode de subsistir que pertoca a les substàncies particulars.

2.- El de la **intel·lectualitat**: Amb tot el que comporta, aquesta fa que el concepte tomista concordi amb els trets fonamentals de la noció moderna de persona, que hi subratllarà els caràcters de racionalitat i llibertat.

Al segle XX, qui rehabilità el concepte de persona fou el filòsof francès Emmanuel Mounier.

Mounier va distingir entre "persona" i "individu". L'individu és dispersió d'on sorgeixen tots els desordres egoistes: avarícia, agressivitat...: la persona, en canvi, és integració, generositat... L'ésser humà –individu personal– és, doncs, tensió dinàmica entre dos moviments interiors: l'un de dispersió; i l'altre, de concentració.

Hi ha tres dimensions constitutives de la persona, segons Mounier:

1.- La vocació: S'entén com a principi d'unificació progressiva de tots els actes i situacions de l'existència: és el principi espiritual de la vida.

2.- L'encarnació: La persona es troba en l'home substancialment encarnada "barrejada" amb la seva carn o matèria, bé que transcendint-la. L'encarnació porta al compromís ("engagement"): no es tracta d'evadir-se de la

realitat corporal; es tracta, més aviat d'aconseguir la llibertat material, que és la condició de vida de l'home.

3.- La comunió: La persona només es troba a sí mateixa donant-se a la comunitat en què s'integren les persones singulars.

La distinció entre "home" i "persona" resulta especialment important quan ens plantejem el significat del "jo", és a dir del subjecte dels nostres actes mentals i socials. Si el "jo" és purament bioquímic, llavors el simple funcionament del cervell i de les connexions nervioses i neuronals ens confereix identitat. "Jo" seria, simplement, el principi que unifica les decisions. Però si el "jo" és personal, no resulta suficient parlar de "cervell" sinó que hem d'apel·lar a la "ment" que no és purament biològica sinó bio/psico/social. La ment –de vegades anomenada també "consciència"– es va construir o com es diu de vegades "no és, sinó que es fa".

No hi ha simplement un "jo" personal, sinó diversos estats mentals, moments diferents en evolució vital i formes diverses d'enfocament dels problemes al llarg de la nostra vida. Per això sovint davant un problema (p. ex., estudiar) el nostre desig (fer-ho seriosament) i la nostra acció (vaguejar, fins i tot a risc de tenir mala consciència) sovint no coincideixen en la mesura que la ment no és una unitat, sinó que està constituïda per una multiplicitat d'interessos, d'expectatives i de centres de decisió. El jo de la ment és, com va dir el filòsof empirista Hume: "un feix d'impressions i sensacions diverses". En conseqüència no som una única "persona" sinó moltes al llarg d'una vida.

Text elaborat per Júlia TORRES CANELA i Ramon ALCOBERRO